

УДК 340.115

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.48>**Собко Г. М.,**доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ**Мох Т. П.,**викладач кафедри тактико-спеціально, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРОФІЛАКТИКА НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

Анотація. В статті досліджується заходи профілактики наркозлочинності в умовах реорганізації правоохоронних органів. Наводяться статистичні дані наркозлочинності за останні роки. Розглядається наркоманія як суспільна функція та як особливості процесу та розвитку сучасного суспільного устрою. Виділені групи явищ які супроводжуються наркоманією у суспільстві. Наводяться приклади Колумбії та США. Аналізуються основні чинники, які впливають на стан наркоманії в країні. Наводяться основні чинники протидії наркозлочинності. Запропоновані заходи щодо забезпечення реалізації поставлених завдань та заходи щодо оздоровлення соціально – економічної ситуації, та щодо усунення факторів деформації особистості та міжособистісних відносин, та сприяти зміцненню сім'ї, створенню умов для формування повноцінної правоохоронної системи. З психологічної проаналізовані способів подолання світової невлаштованості, хоча б уяви, уникнення проблем реального світу у світ вигаданий, створений за власним сценарієм, можливість відвести людину від неї в чомусь невдалому житті у світ мрії, випробувати відчуття, яким немає заміни наяву, нарешті, це форма своєрідного протесту проти існування, яке сприймається як безглузде. Наводяться запропоновані заходи запобігання незаконного обігу наркотиків та заходи щодо розкриття та розслідування злочинів – превентивні заходи оперативного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. Запропоновані загальні та спеціальні

Превентивні заходи. розробки, спрямовані на пошук шляхів удосконалення чинного законодавства, перегляд організаційних засад та практики діяльності органів державної влади щодо протидії незаконному обігу наркотиків, є необхідними.

Ключові слова: наркотики, наркозлочинність, заходи попередження, незаконний обіг, профілактика.

Sobko H. M., Mokh T. P. Criminological aspects and prevention of drug crime

Abstract. The article examines drug crime prevention measures in the context of the reorganization of law enforcement agencies. Statistical data on drug crime in recent years are provided. Drug addiction is considered as a social function and as a feature of the process and development of the modern social system. Selected groups of phenomena that are accompanied by drug addiction in society. Examples of Colombia and the USA are given. The main factors affecting the state of drug addiction in the country are analyzed. The main factors of combating drug crime are given. Proposed measures to ensure the implementation of the set tasks and measures to improve the socio-economic situation, and to eliminate the factors of personality deformation and interpersonal relations, and to promote the strengthening of the family, the creation of conditions for the formation of a full-fledged law enforcement system. From the psychological point of view, the methods of overcoming world disorder, at least in the imagination, avoiding the problems of the real world into a fictional world created according to one's own scenario, the opportunity to take a person away from his or her somewhat unsuccessful life into the world of dreams, to experience feelings that cannot be replaced in reality, are finally a form a kind of protest against existence, which is perceived as meaningless. Proposed measures to prevent illegal drug trafficking and measures to detect and investigate crimes are given – preventive measures for prompt detection and investigation of crimes in the field of illegal drug trafficking. General and special ones are offered.

Preventive measures. developments aimed at finding ways to improve the current legislation, reviewing the organizational principles and practices of state authorities in combating illegal drug trafficking are necessary.

Key words: drugs, drug crime, preventive measures, illegal trafficking, prevention.

Наркоманія – це загроза сучасного суспільства, яке досить важко виключити із повсякденного життя. Цей прибутковий бізнес згодом породжує і корупцію, і смерть. В даний час для наркоорганізованих злочинних груп головною метою виступає пошук нових майданчиків збуту, залучення нових суб'єктів до споживання та створення нових наркотичних речовин. Актуальність обраної нами теми обумовлена реорганізацією правоохоронних органів, що стосується скасування служби з контролю за обігом наркотиків [1]. З одного боку, це дозволило здійснити ротацію кадрів з метою недопущення зрощування правоохоронних та державних органів влади з криміналом, а з іншого боку, така зміна структури накладає додаткові функції на МВС України, що потребує зміни та уточнення чинних нормативно-правових актів [2]. Аналіз сучасного стану наркозлочинності показав, [3] що за 2022 рік зареєстровано 235 080 тис. злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, це на 2,6% менше, ніж за аналогічний період минулого року. У 2021 році було зареєстровано 210 732 тис. злочинів за незаконне виробництво, збут, придбання, зберігання, перевезення, переробку, пересилання наркотичних та психотропних речовин, причому за збут. Важливо розуміти, що наведені статистичні дані хоч і відображають загальні тенденції у сфері кримінального наркообігу та наркотизації населення, з ряду причин вони значно нижчі, ніж у реальній дійсності – латентність, як природна, так і штучна, корупційний фактор, а також недосконалість системи обліку та звітності, пояснюють зазначену розбіжність показників. Далі звернемося до статистичних даних наркологічних диспансерів. Нами було проаналізовано контингент пацієнтів, які перебувають під диспансерним наглядом. З 2019 року по 2022 рік цифра з наркоманії зберігалася вище серед інших діагнозів, таких як: алкоголізм, алкогольні психози, токсикоманія та ін. За даними того ж джерела за 2022 рік спостерігається збільшення показників амбулаторної звертання щодо захворювань, пов'язаних із вживанням каннабіноїдів, психостимуляторів, а також полінаркоманії та залежності, спричиненої іншими, у тому числі новими, наркотиками. Дані показники гово-

рять про поширення різного виду наркотиків, які стають дедалі доступнішими.

Таким чином, поширення наркотиків, розширення кримінальних зв'язків у сфері обігу наркотиків набувають характеру загрози національній безпеці України. У цьому необхідно цілеспрямоване вивчення цієї проблеми з урахуванням системного підходу стосовно сучасним умовам. У ході нашого дослідження, вважаємо за необхідне, розглянути наркоманію як соціальне явища з двох сторін:

1. Суспільна функція наркотиків (чому виникає залежність до споживання);

2. Особливості процесу та розвитку сучасного суспільного устрою як джерело породження наркотиків (чому в одних країнах виправдовують споживання наркотиків та легалізують їх, а в інших запроваджено заборону).

При розгляді суспільної функції наркотиків можемо констатувати, що їхня суть проста. Це спосіб задовольнити свої потреби візуально, тобто на підставі психічних процесів під впливом наркотичних речовин, коли це не вдається. З психологічної точки зору, це один із способів подолання світової невлаштованості, хоча б уяви, уникнення проблем реального світу у світ вигаданий, створений за власним сценарієм, можливість відвести людину від неї в чомусь невдалому житті у світ мрії, випробувати відчуття, яким немає заміни наяву, нарешті, це форма своєрідного протесту проти існування, яке сприймається як безглузде.

Тут ми не маємо наміру виправдати споживання наркотиків, а лише підтверджуємо той факт, що головна потреба будь-якої людини – це потреба у соціалізації, тобто у знаходженні свого місця у суспільстві, яке дає право на визнання та повагу з боку суспільства. Розглядаючи другий бік наркоманії та наркозлочинності необхідно розуміти, що злочинність сама по собі розглядається як складна соціально-динамічна система.

Традиційно виділяють п'ять груп явищ, що вивчаються під час кримінологічного аналізу. До них відносяться:

- 1) Злочинність. Яка реальна поширеність наркоманії у суспільстві, яка її динаміка, через які умови відбувається залучення до

наркотиків. З погляду оперативно-розшукової діяльності це називається оперативно-розшукова обстановка.

- 2) особистість злочинця;
- 3) особистість потерпілого від злочину;
- 4) причини та умови злочинності,

5) окремі аспекти попередження злочинності як системи державних організаційно-управлінських заходів.

Приклад, який і досі є актуальним, незважаючи на його глибоке історичне походження – Колумбія. Початком внутрішнього колумбійського конфлікту вважається 1948, потім він плавно перейшов у серйозне соціальне протистояння зі США. Спочатку наркотики були причиною цього конфлікту. Проте наприкінці 80-х років Колумбія стала «кокаїновою республікою». Уряд США був налаштований проти Колумбії, оскільки, за їхніми даними, всі наркотики мали колумбійське походження, що становило загрозу національній безпеці США. Так, США вимагали, щоб боротьба з наркоторгівлею відбувалася через боротьбу з революціонерами та фермерськими полями на підконтрольних їм територіях.

Однак боротьба необхідна була не лише з наркомафією, а й з корупцією, яка була в урядових та армійських верхах [4, С. 260]. Практично у всіх наукових джерелах можна зустріти ту саму тезу з незначними варіаціями. «Взаємозв'язок проблем безробіття, зростання злиднів та відтоку селянського населення з аграрних районів у міста сприяла розвитку наркобізнесу у більшості сільськогосподарських районів». Щоправда, це явище – скоріше слідство, а не причина.

Головною умовою протидії наркозлочинності, наркоманії є таке:

1. Вивчення оперативної обстановки у регіоні. На нашу думку, щоб вирішити проблему наркоманії на світовому рівні, для початку необхідно налагодити обстановку в регіонах. Вивчення причин, форм та умов дозволяють синтезувати цілий комплекс заходів щодо боротьби з наркоманією в регіонах;

2. Забезпечення превентивних заходів – системне виявлення, припинення та профілактика злочинів.

3. Створення комплексної програми профілактики та попередження наркоманії. Біль-

шість авторів поділяють наші висновки про те, що основним у системі профілактики є робота з причинами та умовами злочинності.

Проведення профілактичних заходів має на увазі під собою розробку та здійснення органами влади на території, що обслуговується, та іншими суб'єктами профілактики, у тому числі за уявленнями правоохоронних органів, заходів, спрямованих на підвищення матеріального рівня життя, удосконалення системи охорони здоров'я, дозвілля та освіти. Дані заходи, з одного боку, покликані забезпечити реалізацію поставлених завдань і щодо оздоровлення соціально – економічної ситуації, та щодо усунення факторів деформації особистості та міжособистісних відносин, та сприяти зміцненню сім'ї, створенню умов для формування повноцінної правоохоронної системи. З іншого боку, лише комплексне провадження всіх напрямків діяльності дозволить повноцінно здійснити перелічені заходи [5, с. 14].

Під запобіганням та припиненням злочинів та інших правопорушень у сфері обігу наркотиків ми припускаємо:

а) ведення обліків у частині правопорушень, скоєних у сфері незаконного обігу наркотиків (оперативно-довідкових, профілактичних, криміналістичних, оперативно-розшукових та ін.);

б) здійснення заходів оперативного прикриття криміногенних громадських місць та об'єктів на території, що обслуговується;

в) заходів щодо запобігання та припинення адміністративних правопорушень, у тому числі комплексні та цільові оперативно-профілактичні операції;

г) заходів щодо запобігання та припинення повторних злочинів;

д) заходів щодо запобігання та припинення групової, у тому числі організованої злочинності.

Проведення заходів щодо розкриття та розслідування злочинів – превентивні заходи оперативного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків поділяються на:

а) загальні превентивні заходи – переслідують вирішення загальних завдань оздоровлення оперативної обстановки та включають:

- Підвищення готовності населення до співпраці з правоохоронними органами;

- Підвищення професіоналізму співробітників;

- удосконалення взаємодії підрозділів та служб органів внутрішніх справ (у тому числі взаємодія з Інтерполом);

б) спеціальні превентивні заходи включають:

- придбання голосних та негласних джерел;

- Проведення спеціальних профілактичних заходів (в рамках окремих ОРМ);

- аналіз відомостей, що надходять, та їх реалізація: складання криміналістичної та кримінологічної характеристик міста; розробка пропозицій щодо проведення превентивних заходів. Результати проведеного нами дослідження

показали, що заходів, що вживаються з протидії наркозлочинності, явно недостатньо. Це підтверджують статистичні дані.

У зв'язку з цим розробки, спрямовані на пошук шляхів удосконалення чинного законодавства, перегляд організаційних засад та практики діяльності органів державної влади щодо протидії незаконному обігу наркотиків, є необхідними та затребуваними. Таким чином, в ході аналізу та дослідження обраної нами теми, ми можемо зробити висновок, що створення та реалізація загальної концепції профілактики з наркозлочинністю буде доцільною не лише з погляду протидії злочинам, а й підтримки безпеки як для суспільства, так і для держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 10, ст. 62) {Вводиться в дію Постановою ВР № 63/95-ВР від 15.02.95, ВВР, 1995, № 10, ст. 63}. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>

2. НАКАЗ від 16 жовтня 2014 року N 1085 Про затвердження Положення про Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України <https://ips.ligazakon.net/document/MVS550>

3. Показники Офісу генерального прокурора України <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravororushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

4. Досвід США щодо організації діяльності підрозділів з протидії незаконному обігу наркотиків. Юридичний науковий електронний журнал № 1/2023 С. 258–262. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/61>

5. Levinson, Martin H. (2002). *The Drug Problem: A New View Using the General Semantics Approach*. Greenwood Publishing Group. 027596129X. P. 14–15.